

УДК 338.64

Майборода О.Є.*кандидат економічних наук, доцент,
професор кафедри фінансів і кредиту
Харківського інституту фінансів**Київського національного торговельно-економічного університету***Косарева І.П.***кандидат економічних наук, доцент,
завідувач кафедри фінансів і кредиту
Харківського інституту фінансів**Київського національного торговельно-економічного університету***Тодика Р.В.***студент**Харківського інституту фінансів**Київського національного торговельно-економічного університету***Majboroda Oľga***Candidate of Economic Sciences, Associate professor,
Professor of the Department of Finance and Credit
Kyiv National University of Trade and Economics
Kharkiv Institute of Finance***Kosaryeva Iry'na***Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Head of the Department of Finance and Credit
Kyiv National University of Trade and Economics
Kharkiv Institute of Finance***Tody'ka Rodion***Student**Kiev National University of Trade and Economics
Kharkiv Institute of Finance*

ОРГАНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

ORGANIZATION OF THE SYSTEM OF MANAGEMENT BY THE ENTERPRISE ROVER CAPITAL

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто низку питань, які доцільно розглядати в процесі створення системи управління оборотним капіталом підприємства (йдеться про низку компонентів щодо організації ефективної системи управління оборотним капіталом підприємства). Розглянуто основні напрями підготовчого етапу організації системи управління оборотним капіталом підприємства, а також визначено основну мету управління оборотними активами – забезпечення оптимальних обсягів усіх складників, які сприятимуть підвищенню економічної вигоди підприємства. Окреслено результати управління оборотним капіталом: комплексне використання сировини та матеріалів; зростання обсягів виробництва продукції; зменшення дебіторської заборгованості; підвищення оборотності оборотного капіталу; зменшення тривалості одного обороту; істотне скорочення кількості непотрібних робіт; надання діяльності підприємств цілеспрямованості; формування системи мотивації роботи персоналу; забезпечення ефективності, а саме прибутковості підприємства у цілому, тощо.

Ключові слова: підприємство, капітал, оборотний капітал, джерела фінансування, прибуток, фінансовий стан, управління, аналіз, оптимізація.

АННОТАЦИЯ

В статье рассмотрен ряд вопросов, которые целесообразно рассматривать в процессе создания системы управления оборотным капиталом предприятия (речь идет о ряде компонентов по организации эффективной системы управления оборотным капиталом предприятия). Рассмотрены основные направления

подготовительного этапа организации системы управления оборотным капиталом предприятия, а также определена основная цель управления оборотными активами – обеспечение оптимальных объемов всех составляющих, способствующих повышению экономической выгоды предприятия. Обозначены результаты управления оборотным капиталом: комплексное использование сырья и материалов; рост объемов производства продукции; уменьшение дебиторской задолженности; повышение оборачиваемости оборотного капитала; уменьшение продолжительности одного оборота; существенное сокращение количества ненужных работ; предоставление деятельности предприятий целеустремленности; формирование системы мотивации работы персонала; обеспечение эффективности, а именно доходности предприятия в целом, и т. п.

Ключевые слова: предприятие, капитал, оборотный капитал, источники финансирования, прибыль, финансовое состояние, управление, анализ, оптимизация.

ANNOTATION

The article deals with a number of issues that should be considered in the process of creating a system of working capital management of an enterprise, or a number of components concerning the organization of an efficient system of management of working capital of an enterprise, the main directions of the preparatory stage of organization of the management of working capital management of the enterprise are considered, as well as the main purpose of management of current assets in the following way: to provide optimal amounts of all components that will enhance the economic benefits of the results of management of working capital

are outlined: the complex use of raw materials and materials; increase in production volumes; decrease in receivables; increase of working capital of working capital; reduction of the duration of one turnover; a significant reduction in the amount of unnecessary work; provision of activity of enterprises of purposefulness; formation of system of motivation of work of the personnel; ensuring efficiency, namely profitability of the enterprise as a whole, etc. Each goal needs to be effectively implemented at the expense of selected tasks, which together can change the financial condition of the enterprise, make it stronger in the market, withstand competitive struggle in its direction of activity. One of the main reasons for the tasks is the choice of the main components of the working capital of the enterprise, for which it is necessary to direct the managerial influence to achieve changes in the financial state of the enterprise. The study of quantitative and qualitative characteristics of sources of working capital financing should be based on methodological approaches to studying the directions of its use. Research of sources of working capital financing is thus a logical continuation of the study of the directions of its use. Working capital management should ensure a search for a compromise between the risk of liquidity loss and the efficiency of work, which is limited to solving two important tasks, such as ensuring payment and an acceptable volume, structure and return on assets.

Key words: enterprise, capital, working capital, sources of financing, profit, financial condition, management, analysis, optimization.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Значна кількість вітчизняних науковців і практиків уважають, що в сучасних умовах розвиток української економіки та її провідного напрямку – промисловості, зокрема більшості її галузей, залежить від використання новітніх підходів до системи управління оборотним капіталом підприємства. Тобто ефективність економіки визначається стійким фінансовим станом підприємства, який можливо забезпечити шляхом створення сучасної системи управління оборотним капіталом підприємства.

Окрім того, низка авторів основним джерелом фінансування розвитку підприємства вважає прибуток, який значною мірою залежить від стану оборотного капіталу на підприємстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. Істотний внесок у дослідження процесу управління оборотними коштами підприємства зробили такі відомі вітчизняні та зарубіжні вчені, як: А. Сміт, Й. Шумпетер, А. Золотарьов, І. Зятковський, А.М. Поддєрьогін, С.О. Терещенко, В. Ковальов, В.В. Бочаров, Ю.В. Кваша, Н.О. Крамзіна, С.С. Нестеренко, С.Ф. Покропивний, С.М. Писаренко, О.С. Поважний, А.С. Філімоненков та ін. [9, с. 137].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Розвиток ринкової економіки в Україні зумовлює певні умови господарювання. Ключовою проблемою залишається для підприємств організація ефективної системи управління оборотним капіталом. Нестача на підприємстві оборотних активів призводить до погіршення фінансового стану, збитковості, а не прийняття оперативних заходів може спри-

чинити на підприємстві фінансову кризу і навіть призвести до банкрутства. Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Постійний аналіз стану оборотного капіталу та формування системи управління оборотним капіталом є тим основним завданням, яке кожне підприємство, що намагається бути успішним, повинно створювати ефективні системи підтримки рівня оборотного капіталу на оптимальному рівні.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Уся діяльність підприємства спрямовується на те, щоб забезпечити зростання прибутку або принаймні стабілізувати його на певному рівні протягом визначеного періоду часу. Управління оборотним капіталом для підвищення рівня прибутковості підприємства є безперервним процесом дії на кожен його елемент [13, с. 40].

Інші автори вказують, що існує залежність між прибутком і рівнем оборотного капіталу. За низького рівня оборотного капіталу виробнича діяльність не підтримується належним чином, звідси – можлива втрата ліквідності, періодичні збої в роботі й низький прибуток [1].

Слід зазначити, що капітал створює додаткову вартість, яка після реалізації продукції принесе прибуток. Капітал – це самозростаюча вартість. Капітал – це рухома вартість, яка знаходиться в постійному русі, і чим швидше оборот авансованої вартості, тим менше потрібні кошти для досягнення поставленої мети – отримання прибутку [7, с. 39].

Ураховуючи значні темпи інфляції, потреба підприємств в оборотних коштах постійно зростає, і це пов'язано зі зростанням цін на матеріальні ресурси, планові запаси яких підприємства мають створювати. Саме цей чинник у нинішніх умовах функціонування економіки в Україні найбільшою мірою спричиняє хронічний брак оборотних коштів на підприємствах, що погіршує їхні фінансовий стан та платоспроможність. Найчастіше це має місце за недоотримання прибутку, а за збиткової діяльності – зменшення («проїдання») власних оборотних коштів підприємства [8, с. 206].

Унаслідок цього постає необхідність формування на підприємствах системи управління оборотним капіталом, що повинно сприяти як зростанню його прибутковості, так і підвищенню фінансової стійкості підприємства.

О.Л. Польова та Л.Ю. Жмурко, посилаючись на Г.В. Брушко, вважають, що система управління оборотним капіталом – це система цілеспрямовано організованої взаємодії між об'єктом (елементами оборотним капіталом і джерелами їх фінансування та економічними відносинами в процесі їх формування та використання в межах даної економічної системи та у взаємозв'язку із зовнішнім середовищем) та суб'єктом управління (органами управління підприємства, які причетні до прийняття управлінських рішень щодо ефективного функціону-

вання оборотного капіталу) шляхом реалізації функцій управління із застосуванням комплексу методів, засобів і фінансово-економічних інструментів дослідження та трансформації взаємопов'язаних процесів формування й використання оборотного капіталу і джерел його фінансування за обсягом, складом, структурою з урахуванням впливу на нього чисельних чинників внутрішнього і зовнішнього середовища [11, с. 92; 4].

І.В. Причепка, Н.В. Кравець, В.І. Блонська, Н.Б. Толопка також вважають, що система управління оборотним капіталом є сукупністю взаємопов'язаних та узгоджених між собою елементів, цілей і методів, які визначають напрями руху та регулювання оборотного капіталу в межах виробничої системи. Об'єктами управління в межах даної системи, насамперед, виступають оборотні активи, джерела формування оборотних активів та всі економічні відносини, що виникають у процесі кругообігу оборотного капіталу підприємства [12, с. 39; 2, с. 122].

Однією з найважливіших проблем дослідження оборотного капіталу підприємств із методологічного погляду є оцінка рівня ефективності його управління, що виявляється у результативності його функціонування. Така оцінка необхідна як у процесі формування оборотного капіталу, так і в процесі його використання [7, с. 41].

Виходячи із цього, необхідно окреслити низку питань, які доцільно розглядати в процесі створення системи управління оборотним капіталом підприємства: йдеться про низку компонентів щодо організації ефективної системи управління оборотним капіталом підприємства (рис. 1).

Інформація, що наведена на рис. 1, є загальноприйнятим підготовчим етапом формування на підприємстві системи управління оборотним капіталом. Проте кожне підприємство має виконати у цьому напрямі свої, тільки йому притаманні розробки. Основним на початковому етапі формування системи управління оборотним капіталом, безперечно, слід уважати визначення мети, яку формулює підприємство, його керівництво та фахівці. Правильно визначена мета повинна забезпечувати подальший розвиток підприємства та зменшення впливу негативних чинників передусім на його фінансову діяльність.

У своєму дослідженні Л.В. Пельтек та С.М. Писаренко [10, с. 44], посилаючись на О.С. Бондаренко [3], основну мету управління оборотними активами визначають так: забезпечення оптимальних обсягів усіх складників, які сприятимуть підвищенню економічної вигоди підприємства. Визначення такої мети пов'язане з двома основними фактами. По-перше, швидка зміна зовнішнього середовища зумовлює прийняття рішень щодо обсягів усіх складників оборотних активів та пропорції між ними, які повинні забезпечувати безперервність діяльності підприємства та достатній рівень його ліквідності, платоспроможності. По-друге, управління оборотними активами має спрямовуватися на забезпечення потенційної можливості отримання підприємством грошових надходжень від використання кожного їх складника [10, с. 44; 3].

Кожна мета потребує ефективної реалізації за рахунок підібраних завдань, які в комплексі можуть змінювати фінансовий стан підприємства, зробити його міцнішим на ринку, витриму-

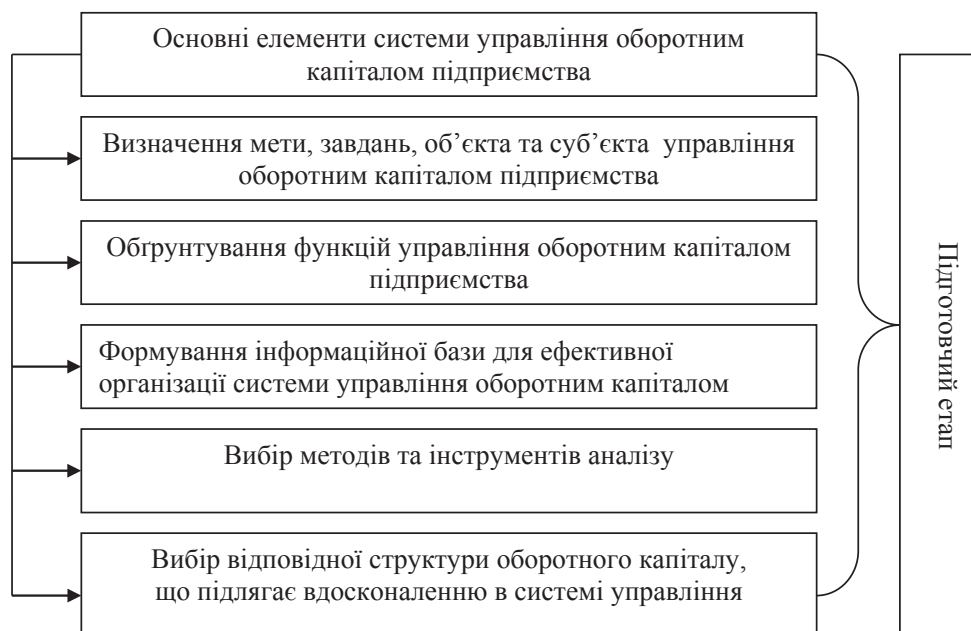

Рис. 1. Основні напрями підготовчого етапу організації системи управління оборотним капіталом підприємства

вати конкурентну боротьбу у своєму напрямі діяльності. Одним з основних в обґрунтуванні завдань є вибір основних складників оборотного капіталу підприємства, на які необхідно спрямувати управлінський вплив для досягнення змін у фінансовому стані підприємства.

Так, Л.В. Пельтек та С.М. Писаренко наголошують, що управління оборотним капіталом повинне забезпечити пошук компромісу між ризиком втрати ліквідності й ефективністю роботи, що зводиться до вирішення таких двох важливих завдань, як забезпечення платіжності та прийнятного обсягу, структури і рентабельності активів [10, с. 45; 3]. Автори стверджують, що управління оборотними активами проводиться за двома напрямками: формування необхідного рівня окремих видів оборотних активів і визначення їх суми у цілому та формування структури джерел фінансування цих активів. Кожен із цих етапів на підприємстві передбачає обґрунтування прийнятих обсягів оборотних активів, кожного їхнього складника та найраціональнішої стратегії їх фінансування. В економічній літературі виділяються переважно чотири підходи до фінансування оборотних активів: ідеальний, агресивний, консервативний, компромісний.

Л.С. Гаватюк та І.О. Захарчук пропонують на першому етапі виконувати аналіз оборотних активів підприємства в попередньому періоді, що включає аналіз динаміки загального обсягу та складу оборотних активів підприємства; аналіз оборотності окремих видів оборотних активів у загальній їх сумі; аналіз рентабельності оборотних активів; аналіз основних джерел фінансування оборотних активів. Другий етап характеризується вибором політики формування оборотних активів підприємства. З наукової позиції виокремлюються три принципові підходи до формування оборотних активів підприємства: консервативний, помірний і агресивний. Третій етап передбачає оптимізацію обсягів оборотних активів [5, с. 109]. На рис. 2 наведено організацію управління оборотним капіталом підприємства.

нансування оборотних активів. Другий етап характеризується вибором політики формування оборотних активів підприємства. З наукової позиції виокремлюються три принципові підходи до формування оборотних активів підприємства: консервативний, помірний і агресивний. Третій етап передбачає оптимізацію обсягів оборотних активів [5, с. 109]. На рис. 2 наведено організацію управління оборотним капіталом підприємства.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Дослідження кількісних та якісних характеристик джерел фінансування оборотного капіталу має ґрунтуватися на методичних підходах до дослідження напрямів його використання. Дослідження джерел фінансування оборотного капіталу є, таким чином, логічним продовженням дослідження напрямів його використання [6, с. 138].

Важливими результатами управління оборотним капіталом є: комплексне використання сировини та матеріалів; зростання обсягів виробництва продукції; зменшення дебіторської заборгованості; підвищення оборотності оборотного капіталу; зменшення тривалості одного обороту; істотне скорочення кількості непотрібних робіт; надання діяльності підприємств цілеспрямованості; формування системи мотивації роботи персоналу; забезпечення ефективності, а саме прибутковості підприємства у цілому, тощо. Як уже зазначалося, кожне підприємство має певні особливості та власний процес розвитку, тому під час формування системи управління оборотним капіталом необ-

Рис. 2. Організація управління оборотним капіталом підприємства

Джерело: структуровано за [10; 5–7]

хідно враховувати специфіку функціонування кожного з них окремо [13, с. 41].

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Акопян А.А., Радько Л.В. Підвищення ефективності використання оборотних коштів. *Проблеми підвищення ефективності інфраструктури*. 2012. № 37. URL : <http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/PPEI/article/download/439/427> (дата звернення: 04.03.2019).
2. Блонська В.І., Толопка Н.Б. Вдосконалення системи управління оборотними коштами торговельного підприємства. *Наука й економіка*. 2010. № 3 (19). С. 122–130.
3. Бодаренко О.С. Методологічні основи управління оборотними активами підприємств. *Інвестиції: практика та досвід*. 2008. № 4. С. 40–44.
4. Брушко Г.В. Методологічні основи управління оборотним капіталом. URL : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/knp/179/knp179_31-33.pdf (дата звернення: 14.03.2019).
5. Гаватюк Л.С., Захарчук І.О. Теоретичні аспекти сутності управління оборотними активами підприємства. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2017. № 6 (11). С. 107–110.
6. Гоцуляк С.М. Джерела фінансування оборотного капіталу. *Lviv Polytechnic National University Institutional Repository*. 2010. № 22. С. 135–141. URL : <http://ena.lp.edu.ua> (дата звернення: 14.03.2019).
7. Гоцуляк С.М. Деякі аспекти управління оборотним капіталом підприємства. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2016. № 41 (2). С. 38–44.
8. Дробошевська Т.В., Фільштейн Л.М. Економічна сутність оборотного капіталу, його роль у фінансово-господарській діяльності підприємства. *Наукові записки*. 2012. № 12. Ч. I. С. 204–207.
9. Казачков І.О., Даньченко О.Е. Напрямки удосконалення процесу управління оборотними коштами підприємства. *Запорізька державна академія*. 2014. С. 136–143. URL : http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_7_136.pdf (дата звернення: 04.03.2019).
10. Пельтек Л.В., Писаренко С.М. Методологічні аспекти формування системи управління оборотними активами підприємства. *Вісник Запорізького національного університету*. 2010. № 1 (5). С. 43–49.
11. Польова О.Л., Жмурко Л.Ю. Система управління оборотним капіталом підприємства. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2016. № 21. Ч. 2. С. 92–95.
12. Причепя І.В., Кравець Н.В. Удосконалення системи управління оборотним капіталом промислових підприємств. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2013. № 4. Т. 1. С. 39–42.
13. Швидка О.П. Роль оборотного капіталу в забезпеченні прибутковості підприємства. *Вісник Криворізького економічного інституту КНУ*. 2013. № 2. С. 39–43.

REFERENCES:

1. Akopian A.A., Radko L.V. (2012) Pidvyshchennia efektyvnosti vykorystannia oborotnykh koshtiv [Improvement of efficiency of working capital use]. *Problemy pidvyshchennia efektyvnosti in-*

2. Blonska V.I., Tolopka N.B. (2010) Vdoskonalennia systemy upravlinnia oborotnykh koshtamy torhovelnoho pidpriemstva [NBB Improvement of the management of reversible assets of the trading enterprise]. *Nauka y ekonomika*, vol. 3 (19), pp. 122–130.
3. Bodarenko O.S. (2008) Metodolohichni osnovy upravlinnia oborotnykh aktivamy pidpriemstv [NBB Improvement of the management of reversible assets of the trading enterprise]. *Investytsii praktyka ta dosvid*, vol. 4, pp. 40–44.
4. Brushko G.V. Metodolohichni osnovy upravlinnia oborotnym kapitalom [Methodological bases of management of turnover]. Available at: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/knp/179/knp179_31-33.pdf (accessed 14 March 2019)
5. Havatiuk L.S., Zakharchuk I.O. (2017) Teoretychni aspekty sutnosti upravlinnia oborotnykh aktivamy pidpriemstva [Theoretical aspects of the essence of management of current assets of the enterprise]. *Skhidna Yevropa: ekonomika, biznes ta upravlinnia*, vol. 6 (11), vol. 107–110.
6. Hotsuliak S.M. (2010) Dzherela finansuvannia oborotnoho kapitalu. [Sources of Working Capital Financing]. *Lviv Polytechnic National University Institutional Repository*, vol. 22, pp. 135–141. Available at: <http://ena.lp.edu.ua> (accessed 14 March 2019)
7. Hotsuliak S.M. (2016) Deiaki aspekty upravlinnia oborotnym kapitalom pidpriemstva [Some aspects of managing the turnover capital of the enterprise]. *Visnyk sotsialno-ekonomichnykh doslidzhen*, vol. 41 (2), pp. 38–44.
8. Droboshevskaya T.V., Filshtein L.M. (2012) Ekonomichna sutnist oborotnoho kapitalu, yoho rol u finansovo-hospodarskii diialnosti pidpriemstva [Economic The essence of working capital, its role in the financial and economic activity of the enterprise]. *Naukovi zapysky*, vol. 12, t. I, pp. 204–207.
9. Kazachkov I.O. Danchenko O.E. (2014) Napriamky udoskonalennia protsesu upravlinnia oborotnykh koshtamy pidpriemstva [Directions of improvement of the process of management of circulating assets of the enterprise]. *Zaporizka derzhavna akademiia*, pp. 136–143. Available at: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_7_136.pdf (accessed 04 March 2019)
10. Peltek L.V., Pysarenko S.M. (2010) Metodolohichni aspekty formuvannia systemy upravlinnia oborotnykh aktivamy pidpriemstva [Methodological aspects of the formation of a management system of working assets of the enterprise]. *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu*, vol. 1 (5), pp. 43–49.
11. Polova O.L., Zhmurko L.Yu. (2016) Systema upravlinnia oborotnym kapitalom pidpriemstva [The management system of the circulating capital of the enterprise]. *Naukovi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu*, vol. 21, t. 2, pp. 92–95.
12. Prychepa I.V., Kravets N.V. (2013) Udskonalennia systemy upravlinnia oborotnym kapitalom promyslovykh pidpriemstv [Improvement of the management of turnover capital of industrial enterprises]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu*, vol. 4, t. 1, pp. 39–42.
13. Shvydka O.P. (2013) Rol oborotnoho kapitalu v zabezpechenni prybutkovosti pidpriemstva [The role of working capital in ensuring the profitability of the enterprise]. *Visnyk Kryvorizkoho ekonomichnoho instytutu KNU*, vol. 2, pp. 39–43.